

Adolf Kašpar

V roce Františka Bartoše si připomínáme nejen sté výročí úmrtí tohoto významného národopisného badatele, ale také sté výročí prvního vydání jeho knihy určené nikoli badatelům či zájemcům o lidovou kulturu, ale speciálně vytvořenou pro děti. Vychází ze záznamů z jeho národopisných výzkumů, uzavřela Bartošovo spisovatelské dílo i badatelskou dráhu, a stala se jeho tvůrčí závětí, když spojila oba obory, jimž se s plným nasazením a láskou po celý život věnoval. Je to Kytice - plným titulem: „Kytice Z lidového básnictva našim dětem uvil František Bartoš“. Vydal ji olomoucký nakladatel a knihkupec Romuald Promberger, poprvé v roce 1906, s kresbami Adolfa Kašpara. Bartoš se knihy už nedožil, ilustrace a obtahy však ještě viděl. Kniha byla velmi oblíbená a vyšla v několika vydáních. (V pátém vydání z roku 1929 je na poslední straně text: Tato kniha vyšla v I - V. vydání v úhrnném počtu 19 510 výtisků. Vytiskla knihtiskárna „Politika“ v Praze.) Kniha obsahuje asi 130 Kašparových kreseb - přesně je lze jen obtížně spočítat, protože některé ilustrace jsou použity opakovaně; např. rámeček kolem říkadel je použit fakticky čtyřikrát - dvakrát zrcadlově, a tento princip typografické úpravy najdeme i na dalších stranách. Jindy není použita k ilustraci jediná kresba, nýbrž jde o sestavu z drobnějších motivů. Adolf Kašpar přistupoval k svému úkolu velmi odpovědně - už kvůli osobě vydavatele.

Kašparův otcovský přítel Romuald Promberger byl vlastně objevitelem jeho talentu, vyslal jej na studia do Prahy, která mu zčásti i financoval, zajistil mu ubytování u své ovdovělé sestry a nakonec tedy i nepřímo zapříčinil jeho spokojené manželství. Kresby

ke Kytici vznikaly v ideálním tvůrčím rozpoložení - Kašpar ukončil studium na Akademii, měl za sebou už první (vlastně oslnivý) úspěch s ilustracemi k Babičce a také jeho city k Jitce Řepkové nezůstávaly bez odezvy. To, že Kašpar na Kytici pracoval s chutí, můžeme vidět i na jeho poděkování za blahopřání k sňatku ze září 1907, na něž použil kresbu (ale bez kolorování) ze závěru pohádky O Popelušce, v Kytici otištěnou na straně 89. Na kresbách pracoval přibližně dva roky: na jedné z nich (str. 21) je naproti signatury iniciálami datace 1904 a vydání knihy dokonce záviselo právě na odevzdání ilustrací.

Atmosféru prací na Kytici popisuje František Táborský ve své knize o A. Kašparovi vydané rok po umělcově smrti: *Z této nálady vznikla také Kytice. Z lidového básnictva našim dětem uvil Fr. Bartoš. Vznik-*

la před svatbou, r. 1905. A je to na ní vidět. Kniha z našich nejroztomilejších, nejveselejších a nejvtipnějších knih, jak perem a štětcem umělcovým, tak těmi lidovými říkadly, ptačí řečí, dětskými pobádkami, písněmi, koledami a básněmi. Zdravých, jadrných nápadů, často i blubokých, skvostného humoru, moudrosti i vychytralosti, a zase rozumné srdečnosti je tu stránka za stránkou. A vesměs vypracovanost, vybroušenost, zkušenost a vykrystalizovanost umění vypravovatelského. Mnoho a mnoho bylo třeba časových vln, než to říkání omlely, obrousily a vybrousily na krystalky podivuhodné. To působilo také na ilustrátora. Bezděčně, pročítaje text a prováděje jej srdečným smíchem, stával se také on ve své kresbě tak prostým, jadrným, úsečným, vtipným. Co chichotu dětského vyvolává rámeček k „Říkadlům“, utvořený samými zvířaty, o nichž říkadla tak vtipně deklamují! To je kniha tak milá, pro

malé i velké, ... originální a univerzální. Od výzdoby přední desky k titulu hlavnímu i ke drubému, k orámování „Říkadla“, k dlouhé řadě obrázků k dětským pobádkám atd. je to zábavné, bohatostí invence překvapuje a rozesmává.

Nezvyklého uznání se knize dostalo v roce 1907, když byla zemskou školní radou v Brně doporučena všem školám obecným jako pomůcka při vyučování prvouce.

Adolf Kašpar se narodil 27. prosince 1877 v Bludově u Šumperka, kde měl jeho otec krámk se smíšeným zbožím a papírníckými potřebami. V roce 1888, poté, co obchod vyhořel, se Kašparovi přestěhovali do Olomouce. Budoucí malíř chodil nejprve do německé měšťanské školy, pak do nižšího českého gymnázia a odtud přešel na učitelský ústav. Studia mu příliš nešla, věnoval se víc své zálibě - kresbě. Dokladem může být jeho maturitní vysvědčení z C. k. německého učitelského vzdělávacího ústavu v Olomouci ze závěru školního roku 1898-1899, kde je u většiny předmětů známka „genügend“, tedy dostatečně. A to, jak dosvědčuje František Táborský, je navíc výsledkem jisté (Prombergovy) protekce, či také Kašparova slibu, že se nebude profesi učitele věnovat, ale že se půjde zapsat na malířskou akademii. S Prombergem se Kašpar seznámil právě ve svém maturitním roce. Ilustroval vědecká díla olomouckého lékaře Remeše a botanika Františka Polívky. Právě profesor Polívka, jehož Květenu zemí koruny České Promberger vydával, Kašpara svému nakladateli představil.

O dvě desetiletí starší Promberger rozpoznal Kašparův talent a přes nepochybné podnikatelské riziko se na jeho schopnosti spolehl natolik, že vydal jeho kresby k básni Adama Mickiewicze (v překladu

K. Havlíčka Borovského) Paní Twardowská (1899). Také nahradil objednanou kresbu zavedeného umělce Hanuše Schwaigra kresbou Kašparovou. Tato vlastně urážka stála na počátku seznámení obou umělců a přinesla také Schwaigrovo dvojí doporučení, aby Kašpar odešel studovat na Akademii, aby však nejdříve složil maturitu (což by bylo bez organizačního talentu Prombergova prakticky vyloučeno). A tak v téže roce (1899) odešel Kašpar do Prahy a začal studovat na C. k. Akademii umění u profesora Maxe Pirnera. Promberger mu opatřil v Praze podnájem u své ovdovělé sestry Hedviky Řepkové a podporoval ho i finančně.

Na Akademii přišel už vlastně jako téměř hotový umělec, s Maxem Pirnerem si zcela nerozuměl a na jeho přístupu k plnění studijních povinností je to znát. Na vysvědčení z druhého ročníku stojí: „... a prokázal při pilnosti nestálé a návštěvě nedbalé prospěch velmi dobrý.“

Dychtivě vyhledával poučení i mimo školu, největším přínosem bylo přátelství a spolupráce s Hanušem Schwaigrem, kterému pomáhal provádět výzdobu klenebního pole knihovny na hradě Kreuzenstein (1900 a 1901).

Koncem roku 1901 byl Kašpar vyzván nakladatelstvím Unie, aby vypracoval několik ilustrací k Babičce Boženy Němcové. Svůj úkol vzal zcela vážně, pořídil řadu studií na místě děje i podle dobových materiálů a po prázdninách 1902 vystavil část hoto-

vých ilustrací na výstavě prací žáků Akademie, kde vzbudily velkou pozornost a v podstatě ho zachránily před vyloučením. J. V. Myslbek, tehdejší rektor Akademie, připsal tužkou na lístek se jménem autora: „Lituji, že Bož. Němcová nevidí tyto perly. Myslbek“ Veřejné povzbuzení od jindy jízlivého kritika určilo vlastně Kašparův další umělecký osud. I když už předtím ilustroval několik literárních děl, lze říci, že tento cyklus definitivně určil orientaci jeho tvorby. Stalo se sice několikrát, že se Kašpar rozhodl zanechat ilustrování, z různých důvodů však nikdy své rozhodnutí neuskutečnil. V ilustrování tedy pokračoval a na každý cyklus se pečlivě připravoval. Prostudoval historické prameny, navštívil místa děje, pečlivě shromažďoval reálie a často konzultoval se znalci. Stal se tak kongeniálním ilustrátorem děl českých klasiků - Ignáta Herrmanna, Aloise Jiráska, Boženy Němcové, Karla Václava Raise a Zikmunda Wintra -

a stejně jako oni zůstal přitom mírně konzervativní, zakořeněný v realistických tradicích 19. století (včetně zřetelné snahy poskytovat svými ilustracemi také vzdělání či alespoň poučení).

Nedlouho po absolvování Akademie se na Velehradě 17. září 1907 oženil a ani zde se to neobešlo bez zmatků způsobených jeho naprostou nepraktičností. Nevyřídili si potřebné doklady a jen díky taktu a pohotovosti svědka F. Táborského i vsrčivosti mladého kněze se nakonec svatba skutečně konala, byť s několikahodinovým odkladem (což způsobilo největší starost paní hostinské). V září následujícího roku se jim narodila jediná dcera Jitka, kvůli ní pak (a z podnětu malíře Stanislava Lolka) začali jezdit na letní pobyty v Lošticích a postavili si tam domek. Kašpar si místo velmi oblíbil a trávil tam stále větší část roku.

V roce 1913 zemřela Hedvika Řepková, matka paní Kašparové, starostlivá opatrovatelka jeho studentských let a patronka prvních uměleckých úspěchů. Následujícího roku začala světová válka, Kašpar musel v roce 1915 narukovat a sloužil až do jejího konce - nejprve v Olomouci, kde se podílel na restaurování maleb ve vojenském kostele Panny Marie Sněžné, později v Haliči, kde byl přidělen k architektu D. Jurkovičovi, jehož povinností bylo stavět vojenské hřbitovy. Tuto depresivní práci i obvyklé válečné nesnáze Kašpar dost těžko nesl. Vysvobozením byly krátké dovolené, opětovný pobyt v Olomouci v r. 1917 a samozřejmě pak konec války. Znovu se vrhl do práce - jeho dcera Jitka napočítala více než tři tisíce otištěných ilustrací. Jako relaxace mu sloužila volná tvorba a grafika. (Kašpar byl také vynikající grafik. První list vytvořil už za studií v roce 1900, do konce života vytvořil několik desítek leptů, litografií a akvatint, pro které je charakteristické zejména citlivé nakládání se světlem.)

Už před válkou zajížděl za Tábořským do Bystřice pod Hostýnem a s ním na Rusavu, kde později (patrně od roku 1912) trávil zejména barevně mnohotvárné počátky podzimu. Žeň z pravidelných pobytů vystavil v roce 1922 a všech dvacet akvarelů zakoupil František Tábořský (což se Kašpar dověděl až po Novém roce). Tak vlastně nepřímou vznikl podklad k národopisné studii Rusava, na které Kašpar nadšeně spolupracoval, která však vyšla až v r. 1928 u Prombergra ve velmi omezeném rozsahu. Rusavu si zamilovala nejvíce paní Kašparová a snažila se dokonce odstěhovat se tam natrvalo. Kašpar zprvu nesouhlasil, nechal se však přesvědčit a v květnu 1932 začali vsetínští tesaři stavět roubenou vilku ve valašském duchu. Pečlivou pozornost věnoval nejenom stavbě a zařízení ateliéru, ale zejména velké zahradě s rybníčkem a skalkou. Zařizování stavby a zahrady v roce 1932 a pobyt v sezóně roku následujícího jsou také posledními Kašparovými pobytů na Rusavě. Ač nepříliš ochotně, přijal zakázku na ilustrování díla J. Š. Baara a věren svým zásadám, odejel na Chodsko nasbírat studijní materiál. Práce zprvu nevídaná Kašpara na místě samotném zaujala krásou krajiny i pestrou barevností krajů a zdálo se, že poněkud rozehnal chmurné myšlenky i zdravotní těžkosti. Vznikla přibližně stovka kreseb a malíř se chystal na Rusavu. Ještě se chtěli se ženou podívat na Šumavu, kam se vydali 28. června. Následujícího dne,

29. června 1934, cestou z Železné Rudy k Černému jezeru byl malíř raněn mrtvicí a všechny pokusy přivést ho k životu byly marné. Splnilo se mu tak přání, které v předtuše vyslovil několik dní předtím při odchodu z Baarova muzea: že by si přál stejně krásnou smrt, jako měl Jindřich Šimon Baar - rychlou a v přírodě.

Ilustrace byly Kašparovým osudem, stály u počátku jeho tvůrčí dráhy a přípravy na další ilustrační cyklus ji také uzavřely. Významnou složkou jeho díla je také grafika a neméně podstatnou částí Kašparovy tvorby jsou akvarely - převážně krajiny. Vznikaly zpravidla ve chvílích odpočinku při práci na ilustracích. Jemný tón akvarelu, umožňující měkké přechody barev, vyhovoval jeho plaché a uzavřené povaze. Dílo Adolfa Kašpara vychází z klasického odkazu evropského malířství a navazuje spíše na konzervativní proudy vývoje. Ale jeho tvůrčí poctivost (vždy pečlivě studoval dobové materiály a pokud to bylo možné, snažil se důkladně poznat i místo děje ilustrovaného díla) spolu se schopností srozumitelného výtvarného vyjádření způsobila mimořádnou oblibu jeho díla už v době svého vzniku a jeho jméno zůstává i po více než sedmi desetiletích, která uplynula od jeho úmrtí, jedním z nejvýznamnějších jmen české ilustrace.

Tomáš Mikulaščík

(Ilustrace Adolfa Kašpara jsou z knihy Františka Bartoše Kytice vydané v roce 1929 v Olomouci)

